

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовео комисију:		
Наставно-научно веће Медицинског факултета у Новом Саду, именовало је Комисију за оцену докторске дисертације, дана 26.04.2023. године.		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Доц. др Снежана Укропина	доцент	социјална медицина, 15.07.2013. година
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Медицински факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду; Институт за јавно здравље Војводине		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Проф. др Весна Мијатовић Јовановић	ванредни професор	социјална медицина, 28.12.2018. година
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Медицински факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду; Институт за јавно здравље Војводине		члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Проф. др Милена Шантрић Милићевић	редовни професор	социјална медицина, 20.04.2022. година
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Медицински факултет Београд, Институт за социјалну медицину, Универзитет у Београду		члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Татјана Владимир Тамаш		
2. Датум рођења, општина, држава: 24.07.1979. Врбас, Република Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Медицински факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду - Основне студије медицине; Специјалистичке студије – специјалиста социјалне медицине		

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2013. година, Академске докторске студије - Јавно здравље

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Преваленција фактора ризика и њихов утицај на настанак најчешћих болести зависности младих“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Докторска дисертација је написана на 249 страна. Садржи све неопходне делове научног рада приказаних у 9 поглавља: увод, циљеви и хипотезе истраживања, метод истраживања, резултати, дискусија, закључак, препоруке, литература, прилог. Приказане су 52 табеле, 2 графикона и 2 прилога. У литератури је цитирано 292 библиографске јединице.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов дисертације је јасно формулисан, разумљив је и прецизно упућује на садржај истраживања.

Увод је написан систематично и јасно указује на значај проблематике којом се дисертација бави. Најпре се на концизан и разумљив начин разматрају релевантне одлике адолесцентског периода и здравља младих, а посебан акценат је стављен на ризична понашања и међусобну повезаност најчешћих болести зависности младих. У даљем тексту је описана појединачно свака од зависности обухваћених истраживањем (злоупотреба психоактивних супстанци, коцкање и прекомерна употреба интернета), са освртом на утицај детерминанти здравља на знање, ставове и понашања младих (детерминанте из социо-еколошког модела здравља). Надаље су описане последице наведених зависности, легислатива која их регулише и њихова преваленција, а потом су детаљно описани фактори ризика који имају утицај на развој зависних понашања, протективни фактори, као и могућности превенције и третмана.

Комисија сматра да је наслов рада прецизан и јасно формулисан, а у уводу је свеобухватно приказана проблематика којом се истраживање бави.

Циљеви истраживања су јасно дефинисани. Постављени су тако да могу да обезбеде одговоре на кључна питања везана за предмет истраживања и омогуће конкретне закључке. Циљеви истраживања су били да се процени преваленција злоупотребе психоактивних супстанци међу ученицима првих разреда средњих школа на територији Новог Сада, затим да се утврди повезаност демографских (пол, урбано-рурална стратификација) и социоекономских фактора (успех у школи, ниво образовања родитеља, самопроцена социоекономског стања) са ризичним понашањем младих (злоупотреба психоактивних супстанци, коцкање и прекомерна употреба интернета), утврди повезаност карактеристика породице (родитељска контрола и емоционална подршка родитеља) са злоупотребом психоактивних супстанци и коцкањем, утврди повезаност перцепције здравственог ризика ученика са злоупотребом психоактивних супстанци, као и да се идентификују предиктори прекомерне употребе социјалних медија и прекомерног играња игара на интернету.

Хипотезе су адекватно постављене у односу на циљеве истраживања и јасно су формулисане. Претпоставке су биле да је преваленција злоупотребе психоактивних супстанци, међу ученицима првих разреда средњих школа на територији Новог Сада 2017. године већа од 10%, да је злоупотреба психоактивних супстанци, коцкање и прекомерна употреба интернета значајно чешћа код дечака, а код оба пола код младих из града, младих са нижим успехом у школи, младих из породица са нижим социоекономским статусом и из породица са нижим степеном образовања родитеља, да је код младих који злоупотребљавају психоактивне супстанце или се коцкају значајно чешћи недостатак родитељске контроле и емоционалне подршке родитеља, да постоји значајно мања преваленција злоупотребе психоактивних супстанци код младих који су

свесни ризика које оне представљају за њихово здравље, као и да је прекомерна употреба социјалних медија значајно чешћа код девојчица и код особа са нижим успехом у школи, док је прекомерно играње игара на интернету значајно чешће код дечака и особа које живе саме (у средњошколском дому, изнајмљеној соби/стану) или са једним родитељем.

Комисија сматра да су циљеви и хипотезе истраживања јасно и прецизно формулисани

Метод истраживања у потпуности одговара принципима методологије научно-истраживачког рада у области јавног здравља. Анкетно истраживање је спроведено у оквиру пројекта „31. мај, Светски дан без дуванског дима“ Института за јавно здравље Војводине, уз финансијску подршку Градске управе за здравство Града Новог Сада. За спровођење анкетног истраживања добијена је сагласност од Етичког одбора Института за јавно здравље Војводине. Истраживање представља студију пресека међу ученицима првих разреда 17 државних и две приватне средње школе у Новом Саду, Футогу и Сремским Карловцима као циљном популацијом. У истраживање су били укључени ученици првих разреда средњих школа, који су на дан истраживања били присутни на часу. Истраживањем нису обухваћени ученици који нису прихватили учешће у анкетирању.

За потребе овог истраживања коришћен је упитник који је примењен 2015. године у Европском школском истраживању о употреби алкохола и других дрога међу младима (ESPAD). После превода добијена је дозвола за коришћење упитника од стране координаторке ESPAD истраживања за Србију. Коришћена су питања која обезбеђују процену преваленције употребе дувана, алкохола и злоупотребе илегалних дрога и фактора од значаја за предикцију овог понашања, као и питања која се односе на употребу интернета, играње компјутерских игара и игара на срећу. Анкетирање су спроводили обучени анкетари Института за јавно здравље Војводине и студенти Медицинског факултета у Новом Саду у току једног школског часа у учioniцама школа. Ученици су сами попуњавали упитник. Ради добијања што искренијих одговора одељенски старешина и професор разредне наставе анкетираних ученика нису били присутни на часу. Ученици су обавештени усмено и писмено да је учествовање у истраживању добровољно и анонимно. Ученици су потписивали сагласност за учествовање у истраживању и предавали је анкетару одвојено од упитника, ради обезбеђивања анонимности.

Комисија сматра да је методолошки приступ добар, као и избор статистичких метода обраде података, што обезбеђује добијање поузданих резултата у складу са постављеним циљевима истраживања.

Резултати истраживања су приказани у складу са постављеним циљевима, логичним редоследом, у форми табела, које су праћене јасним текстуалним тумачењем. Резултати обухватају: социодемографске карактеристике узорка, преваленцију злоупотребе психоактивних супстанци, коцкања и употребе интернета, анализу злоупотребе психоактивних супстанци, коцкања и употребе интернета у односу на пол, место становања пре средње школе, ниво образовања родитеља, самопроцену материјалног стања породице, успех у школи на крају претходне године, структуру породице, емоционалну подршку родитеља и родитељску контролу. Поред наведеног извршена је анализа перцепције ризика од злоупотребе психоактивних супстанци и анализа коцкања и употребе интернета у односу на злоупотребу психоактивних супстанци, као и одређивање предиктора све три врсте зависних понашања која су обухваћена нашим истраживањем. За обраду података су коришћене стандардне статистичке методе.

Комисија сматра да су резултати приказани систематично и прегледно, логичним редоследом, свеобухватни су и јасно интерпретирани.

Дискусија је детаљна, свеобухватна и приказана је логичним редоследом, тако да представља хармоничну целину. Стил писања је у духу српског језика, потпуно јасан, прецизан и разумљив. Резултати истраживања су тумачени критички и јасно са довољним бројем релевантних чињеница што тезу чини уверљивом. Сви резултати су разматрани у односу на податке из актуелне и релевантне литературе, која је критички и адекватно одабрана, сагласно предмету

истраживања.

Комисија сматра да је дискусија добијених резултата исцрпна, научно утемељена и уверљива, а начин на који је написана указује на добро познавање проучаване проблематике.

Закључци су груписани у 5 целина, сагласно постављеним циљевима и хипотезама. Утемељени су на добијеним резултатима и јасно су и прецизно формулисани.

Комисија сматра да су закључци логично изведени из резултата истраживања, јасно су формулисани и прегледно приказани, сагласно постављеним циљевима и хипотезама.

Литература обухвата 292 библиографске јединице које су актуелне и релевантне за испитивану тематику. Литературни подаци су приказани по Ванкуверским правилима, на прописан начин и обухватају све сегменте истраживања.

Комисија сматра да су литературни наводи актуелни и адекватно одабрани.

Комисија позитивно оцењује све делове докторске дисертације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. Jevtić M, **Tamaš T**, Pantić Aksentijević S, Stojanović D. Reproductive health in Serbia: Condition, perspectives and demographic significance. *Anthropological Notebooks*. 2016; 22(3):47–60. (M23)
2. Čanković S, Ukropina S, Mijatović-Jovanović V, **Tamaš T**, Nićiforović-Šurković O, Čanković D. Prevalence of tobacco smoking and electronic cigarette use among the high school students in Novi Sad. *Med Pregl*. 2018; 71(11–12): 349–54. (M51)
3. Jevtić M, Novaković T, Laban M, **Tamaš T**. Knowledge (Education) as an important factor in decreasing population vulnerability (experiences from UNS - FTN). In: Laban M, Milanko V, Nielsen L, Markovicka Osvaldova M, Pojani E, eds. Knowledge for resilient society. Proceedings of the 1st international symposium K-force; Novi Sad: Higher education technical school of professional studies, Department of civil engineering and geodesy, Faculty of technical sciences, University of Novi Sad; 2017. p.181-6. (M33)
4. Јевтић М, **Тамаш Т**, Новаковић Т. Значај едукације у смањењу рањивости популације. У: Покић Д, уредник. Образовање о климатским променама за одрживи развој. Зборник радова 13. регионалне конференције Животна средина ка Европи; Београд: Амбасадори одрживог развоја и животне средине; 2017. п.19-24. (M63)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Закључци истраживања су груписани сагласно постављеним циљевима:

1. Преваленција злоупотребе психоактивних супстанци, међу ученицима првих разреда средњих школа на територији Новог Сада у 2017. години, већа је од 10%, пре свега због високе преваленције злоупотребе канабиса.
  - 2.1. Младићи су статистички значајно више пута у односу на девојке конзумирали алкохол, злоупотребљавали канабис и коцкали се за новац, док су девојке статистички значајно више пута у животу пушиле цигарете, користиле седативе и прекомерно употребљавале интернет.

2.2. Млади из града су статистички значајно чешће конзумирали канабис у односу на младе који су пре средње школе живели на селу, док су статистички значајно ређе конзумирали алкохол у односу на њихове вршњаке који су пре средње школе живели у приградском насељу.

2.3. Особе које су имале лошији успех у школи статистички су значајно чешће злоупотребљавале психоактивне супстанце и учествовале у коцкању.

2.4. У односу на самопроцену социоекономског стања, са повећањем сиромаштва породице, уочено је смањење учесталости конзумирања жестоких пића, а повећање количине попијеног пива и вина током последње прилике током које је конзумиран алкохол.

2.5. Испитаници чији су отац или мајка имали виши ниво образовања су статистички значајно ређе пушили цигарете и конзумирали канабис у односу на особе чији су родитељи имали нижи ниво образовања, док је за алкохолна пића и коцкање ова разлика уочена само у односу на ниво образовања оца.

2.6. Статистички значајна разлика у преваленцији прекомерне употребе интернета уочена је само у односу на пол, док је за коцкање уочена у односу на пол, успех у школи и образовање оца.

3. Са мањом емоционалном подршком родитеља и родитељском контролом уочено је повећање учесталости злоупотребе психоактивних супстанци и коцкања.

4. Значајно мања преваленција злоупотребе психоактивних супстанци уочена је код младих који су свесни ризика које оне представљају за њихово здравље.

5.1. Девојке су статистички значајно чешће прекомерно употребљавале социјалне медије у односу на младиће, док је код младића статистички значајно чешће утврђено прекомерно играње игара на интернету.

5.2. У односу на успех у школи није утврђена статистички значајна разлика код испитаника који су прекомерно употребљавали социјалне медије. Она није утврђена ни у односу на структуру породице и прекомерно играње игара на интернету.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Резултати истраживања су приказани прегледно и систематично уз коришћење табела које су добро креиране и пружају све потребне информације. Добијени резултати су јасно тумачени на основу најновијих доступних научних сазнања, на прикладан начин анализирани и повезани са литературним наводима.

Рад је прошао проверу плагијата који је износио 11%.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Комисија сматра да је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе оригиналног научно-истраживачког рада на основу којих би се рад могао поновити.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Подаци добијени овим истраживањем обезбеђују информације о преваленцији употребе дувана, алкохола, злоупотребе психоактивних супстанци, коцкања и употребе интернета међу младима на територији Новог Сада и пружају увид у тренутна знања, ставове и понашање младих у вези са овим ризичним облицима понашања. Предност истраживања представља и могућност компарације овог истраживања и Истраживања о употреби дувана, алкохола и дрога код средњошколске омладине узраста 16 година у Новом Саду које је 2012. године такође реализовао Институт за јавно здравље Војводине. Препознавање фактора ризика и протективних фактора који утичу на наведена понашања, омогућује идентификацију популационих група којима треба посветити посебну пажњу приликом планирања превентивних активности које се могу применити у нашој средини. На тај начин би се утицало на смањење озбиљних последица на здравље младих људи и посредне последице које ови облици ризичног понашања имају на породицу и читаво друштво, укључујући и економске трошкове. Добијени подаци такође могу да послуже као основа за дефинисање стратегија усмерених на здравље младих, као и израду програма селективне и индиковане превенције усмерене на вулнерабилне и високо-ризичне категорије становништва.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања? <i>Комисија није уочила недостатке који би умањили вредност докторске дисертације.</i>
X ПРЕДЛОГ:
На основу наведеног, комисија предлаже:
а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана; б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени); в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум:
Нови Сад, 04.05.2023. године

1. Доц. др Снежана Укропина, доцент,
председник

2. Проф. др Весна Мијатовић
Јовановић, ванредни професор, члан

3. Проф. др Милена Шантрић
Милићевић, редовни професор, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.